

Distributia veniturilor inegalitățile economice si inegalitatea veniturilor

O defintie a inegalității veniturilor presupune un criteriu de apreciere a justificării încasării dividendului social; s-ar ajunge astfel la tipologia teoriilor despre protectia socială. De aceea, vom spune doar că inegalitatea veniturilor este o consecință naturală a funcționării pieței, în sensul că piața acordă prime celor ce reusesc si aplică sanctiuni celor ce nu reusesc. Rezultă că, într-o măsură importantă, inegalitatea veniturilor nu numai că este immanentă funcționării pieței, dar este chiar necesară. Nivelarea veniturilor, ca „solutie” de eradicare a inegalității veniturilor, este la fel de dăunătoare ca si polarizarea exagerată a polilor de bogătie si sărăcie.

Cauze obiective ale inegalității veniturilor Cauzele care conduc la inegalitatea veniturilor sunt:

- 1) diferentele de abilitate: unii indivizi sunt înzestrati cu o abilitate mai mare decât altii (fie în mod natural - talente speciale, fie prin calificarea profesională);
- 2) diferentele de performante în muncă (unii indivizi obtin rezultate mai mari sau mai bune în aceasi activitate decât altii);
- 3) diferentele în asumarea riscurilor (unii indivizi aleg un risc mai mare, care aduce si un câstig mai mare, altii preferă un câstig mai mic, dar care comportă si un risc mai mic);
- 4) diferentele de salarizare ca urmare a desfășurării activității economice în conditii de muncă speciale (toxicitate, noapte, santier, muncă grea etc);
- 5) diferentele în educatie si instruire (unii indivizi aleg venituri mai mari pentru viitor- se instruiesc mai multi ani în scoli -, altii preferă venituri mai mici, dar actuale - intră direct în activitatea economică);
- 6) diferentele de experientă în profesie (care conduc la diferente în venituri, de exemplu, prin plata unui spor de vechime în muncă);
- 7) diferentele în averea mostenită (unii indivizi mostenesc o avere mai mare decât altii, ceea ce le conferă un statut social, sub aspectul veniturilor, mai avantajos în comparatie cu cei care mostenesc mai puțin sau deloc);
- 8) diferentele de sansă (în aceleasi conditii economice si sociale, unii indivizi se pot bucura de sansa unui câstig, în timp ce altii nu au această sansă, de exemplu, la sistemele legale de loterie.

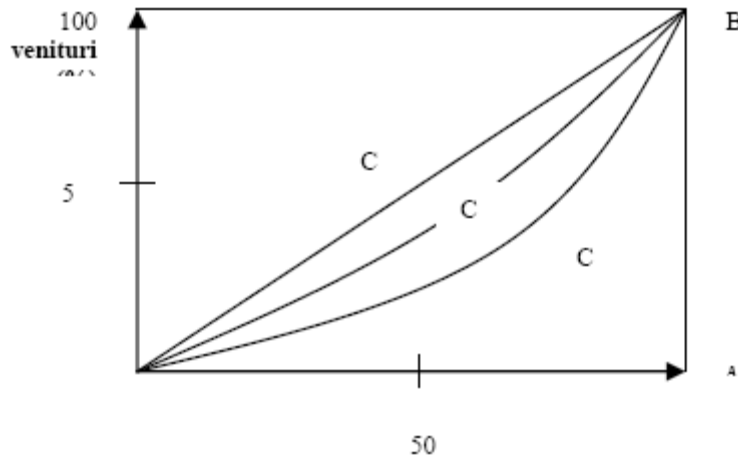
• Cauze subiective ale inegalității veniturilor

Pe lângă cauzele analizate mai sus, există si cauze subiective ale acestei inegalități, cauze care conduc la discriminare în distribuirea veniturilor. Prin discriminarea economică se înțelege situatia în care factori de productie echivalenti primesc o remuneratie diferită pentru contributiile egale la produsul social. Există mai multe surse ale discriminării economice:

1. Discriminarea de către patroni (agenti economici care declansează si organizează activitatea economică). Un exemplu ar fi faptul că unii patroni angajează femei sau tineri sau lucrători de culoare etc.
2. Discriminarea între salariați este o discriminare pe care o aplică însă salariatii, atunci când decizia economică depinde de ei (de exemplu, nu se acceptă ca sefii să fie femei sau tineri sub o anumită vârstă).

3. Discriminarea statistică - se referă la modul în care sunt stabilite, de către guvern, diferitele compensații sau nivelurile de taxe și impozite (se determină o medie a veniturilor care funcționează drept criteriu de departajare, așa încât cei situați sub această medie vor fi dezavantajați, iar cei situați peste medie vor fi avantajați sau invers, în funcție de materia economică la care se aplică aceste cifre medii).

Instrumentul economic prin care se măsoară inegalitatea veniturilor în societate este Curba Lorenz. Vom măsura pe orizontală ponderea populației, iar pe verticală ponderea veniturilor aferente diferitelor ponderi de populație

Dacă veniturile ar fi distribuite absolut egal în societate, curba care ar lega ponderea populației de ponderea veniturilor ar coincide cu prima bisectoare. În realitate, inegalitatea veniturilor în societate „curbează” prima bisectoare, așa încât cu cât inegalitatea* veniturilor este mai mare, cu atât Curba Lorenz este mai puțin „întinsă” și invers. Această curbă se folosește ca instrument de măsurare a inegalității distribuției veniturilor între diferitele grupe ale populației, într-o zonă, țară etc. Scopurile studiilor bazate pe Curba Lorenz pot fi diverse, de la fundamentarea unor măsuri de politici economice privind ameliorarea nivelului de trai și reducerea inegalităților până la testarea oportunității diferențierii produselor pe zone și categorii socio-profesionale.

ECONOMIA DE PIATĂ SI PROTECTIA SOCIALĂ

Proprietatea publică și bunurile publice
 Proprietatea publică este acea proprietate pe baza căreia și prin exploatarea căreia statul asigură bunurile publice. Bunurile publice sunt bunuri care satisfac nevoile comune ale societății, tot așa cum bunurile private satisfac nevoile economice individuale.

Bunurile publice se caracterizează printr-o serie de trăsături care le disting de bunurile private, și anume: 1) fiecare individ din societate beneficiază direct și personal de bunul public; 2) consumul de bunuri publice este nediferențiat: calitatea bunului public este aceeași pentru orice consumator; 3) consumul de bunuri publice este neconcurențial: nu există nici o restricție privind accesul la bunul public (cu toate

acestea, coruptia si birocratismul pot introduce anumite elemente de concurentă în legătură cu procurarea bunului public); 4) consumul de bunuri publice este indivizibil; 5) consumul de bunuri publice este simultan: indivizii beneficiază de bunul public în același timp; 6) bunurile publice sunt repartizate de către autoritatea publică, statul. Protecția socială este unul dintre cele mai importante bunuri publice din societatea modernă, de aceea, toate statele caută cele mai bune soluții de asigurare a protecției sociale în condițiile funcționării economiei de piață.

Argumentul pietei libere

Se poate spune, la prima vedere, că există o contradicție ireconciliabilă între necesitatea de asigurare a condițiilor de funcționare a economiei de piață, pe de o parte, și necesitatea de a asigura o protecție socială decentă, în acord cu drepturile fundamentale ale omului, precum și cu tradițiile, religia și mentalitățile populației, pe de altă parte. Într-adevăr, mecanismele economiei de piață nu operează cu concepte cum concepte de natură mai degrabă etică decât economică. În acest sens, în literatura de specialitate se tratează trăsăturile așa-numitului „argument al pietei libere”. Argumentul pietei libere este caracterizat de câteva atribute, nu toate fiind consistente din punct de vedere logic. În primul rând, el este întotdeauna individual, în sensul că orice acțiune socială trebuie să fie sancționată de voința indivizilor raționali care compun societatea.

Contemporană cu această filozofie individualistă este ideea lockeană, care afirmă că oamenii au un drept inviolabil de a păstra ceea ce au dobândit. Conform acestui punct de vedere, nici o autoritate exterioară nu are dreptul de a expropria aceste agonisiri prin impozite.

A. Ipoteza raționalității

Argumentul pietei libere susține că agenții economici și sociali sunt raționali în ceea ce privește cunoașterea perfectă a preferințelor lor și sunt capabili să facă toate calculele necesare pentru a-și urmări în mod eficient interesele. Această ipoteză a raționalității a fost dusă, recent, la extrem, de către școala așteptărilor raționale. Această ipoteză are două componente - maximizarea utilității și egoismul. Conform primei componente, agenții economici și sociali iau decizii care le asigură satisfacția maximă. Conform celei de-a doua componente, agenții economici și sociali evaluează orice situație socială (de exemplu, distribuția veniturii) în termenii propriei alocări de bunuri, ignorând urmările pe care intervenția statului le-ar putea avea pentru alocările altor agenți. Adam Smith susținea că nimic în afara egoismului nu este necesar pentru ca societatea să obțină rezultate sociale optime.

Ipoteza egoismului nu neagă posibilitatea comportamentului orientat social între agenții sociali raționali. Ea stabilește doar că acest comportament nu este o condiție nici necesară, nici suficientă pentru piete, în vederea maximizării bunăstării sociale.

B. Ipoteza concurenței perfecte

Ipoteza raționalității, coroborată cu ideea existenței unui număr mare de agenți economici, cunoscută ca ipoteza concurenței perfecte, exprimă imaginea unei economii fictive, compusă din indivizi izolați, urmărindu-și propriul interes, fără a lua în considerare modul în care acțiunile lor afectează viața altora.

Argumentul pietei libere este fie utilitarian, fie paretian și este directionat pe criterii de eficiență, sub aspectul calculelor. Dacă individualismul impune ca, în adoptarea deciziilor sociale, să fie luate în calcul doar preferințele individuale, atunci aceste preferințe trebuie să fie agregate. De exemplu, în analiza cost-beneficiu a proiectelor sociale, costurile și beneficiile sunt însumate pentru a vedea dacă proiectul poate fi inițiat.

Dacă se utilizează un standard utilitarian, intensitățile preferințelor (eventual, exprimate în monedă) sunt însumate pur și simplu. Dacă se utilizează un standard paretian se va selecta doar alternativa care este aleasă în unanimitate de către întreaga societate. De pildă, dacă societatea trebuie să construiască o șosea care ar trebui să treacă fie prin zona unei colonii de păsări, fie prin vecinătatea suburbană, decizia va fi determinată de modul în care fiecare grup interesat - naturalisti, respectiv rezidenții suburbani - va fi dispus să plătească mai mult pentru a obține modificarea favorabilă a localizării șoselei.

Această problemă pune în evidență o tensiune inerentă între aspectele utilitariene și cele paretiene ale argumentului pietei libere. Construirea șoselei prin suburbie este susceptibilă să violeze drepturile individuale, mai ales dacă rezidenții suburbani trebuie să fie mutați. Individualiștii consecvenți nu vor fi dispusi să procedeze astfel tocmai datorită rațiunii utilitariene. Mai curând, vor construi șoseaua doar acolo unde fie toți indivizii sunt de acord, în mod voluntar, că aceasta este cea mai bună soluție, fie ei pot fi plătiți să accepte această soluție. Decizia socială care maximizează consumul sau suma utilităților individuale poate asigura beneficii minorității populației, care suportă în mod intens decizia considerată. Ca urmare, putem maximiza ceea ce este mai bine, dar nu pentru cei mai mulți. De exemplu, distribuția inegală a venitului nu înseamnă că veniturile ar trebui redistribuite atâta timp cât procesul prin care ele au fost determinate nu implică fraudă sau coerciție și s-a desfășurat în mod corect. Dacă situația s-a produs în mod voluntar, prin consensul tuturor celor implicați, ea poate fi justificată, deoarece, conform viziunii individualiste asupra argumentului pietei libere, nimic din ceea ce indivizii determină în mod voluntar nu poate fi rău.

C. Ipoteza „laissez-faire”

O altă ipoteză a argumentului pietei libere este „ipoteza credinței în laissez-faire-ul mâinii invizibile”. Această ipoteză proclamă faptul că dacă indivizii sunt lăsați singuri și li se permite să contracteze în mod voluntar, bunăstarea societății va crește. Orice intervenție, în acest proces, este susceptibilă să înrăutățească lucrurile.

D. Ipoteza dilemei eficiente - echitate

Ultima ipoteză a argumentului pietei libere este ipoteza dilemei eficiente-echitate. Susținătorii pietei libere cred că, dacă societatea utilizează o etică socială non-individualistă pentru a defini rezultatele sociale, aceasta înseamnă dispariția eficienței instituțiilor existente. Societatea este obligată să aleagă între un sistem economic care maximizează rezultatul social (piata liberă) și unul care maximizează unele obiective etice non-individualiste, asemenea eticii comuniste: „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi” sau eticii rawlesiene a justiției maxi-min.

Argumentul pietei libere, deci, se bazează pe drepturile individului, ia în considerare doar preferințele acestuia în efectuarea calculelor sale utilitariene sau

paretiene si, presupunând rationalitatea indivizilor, crede în capacitatea sistemului neîncătușat al întreprinderii libere de a maximiza suma acestor preferințe.

Problema protecției sociale nu trebuie pusă, asadar, în opoziție cu argumentul pieței libere, ci în continuarea ei sau, mai exact spus, trebuie să stabilească modalitățile prin care eficiența pieței libere poate fi utilizată pentru rezolvarea acelor chestiuni pe care piața liberă fie nu le poate rezolva, fie nu-si poate propune să le rezolve. Este bine știut faptul că gradele cele mai mari de protecție socială le asigură societățile în care economia de piață este cea mai dezvoltată. Prin urmare, funcționarea economiei de piață este o condiție necesară pentru asigurarea protecției sociale și nu o piedică în calea ei (cum au considerat, de pildă, ideologii comunismului). Dar, așa cum a reieșit din cele prezentate mai sus, ea nu este și o condiție suficientă. În acest punct trebuie să intervină guvernul, care, printr-o legislație socială adecvată, va reuși să canalizeze eficiența pieței libere și în direcția atenuării unora dintre discrepanțele economice și sociale pe care chiar piața liberă le creează în mod necesar. În literatura de specialitate se arată, în acest sens, că se poate discuta despre un grad minim de mărime a sectorului privat care să poată asigura funcționarea sectorului public.